

ӘОЖ 005.4:338.3

FTAXP 06.39.41

Габдуалиева Р.С., экономика ғылымдарының докторы, профессор, <https://orcid.org/0000-0001-6354-1742>

«Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті» КеАҚ, Жәңгір хан 45, Орал қаласы, Қазақстан Республикасы, gabdualievars@mail.ru

Gabdualiyeva R.S., doctor of economic sciences, professor, <https://orcid.org/0000-0001-6354-1742>
NJSC «West Kazakhstan Agrarian and Technical University named after Zhangir khan», Uralsk, st. Zhangir khan 51, 090009, Kazakhstan, gabdualievars@mail.ru

АГРАРЛЫҚ СЕКТОРДАҒЫ МЕНЕДЖМЕНТІҢ ЕРЕКШІЛІКТЕРІ ЖӘНЕ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ FEATURES AND TRENDS OF AGRICULTURAL MANAGEMENT

Түйін

Заманауи ауыл шаруашылығы менеджменті жаһандану, өзгермелі климаттық жағдайлар, технологиялық инновациялар және тұтынушылардың үміттерінің артуы жағдайында ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының алдында тұрған күрделі міндеттер мен үрдістерді көрсетеді. Қазақстандағы ауыл шаруашылығын басқару – бұл ауыл шаруашылығы кәсіпорындарын тиімді басқару үшін қолданылатын стратегиялар, әдістер мен тәсілдер жиынтығы. Бұл статья Қазақстанның қазіргі агроөнеркәсіптік секторы жағдайында ауыл шаруашылығын басқарудың ерекшеліктері мен тенденцияларын қарастырады. Аграрлық сектордың ерекшеліктеріне үлкен жер ресурстары, әртүрлі климаттық жағдайлар және шаруашылық құрылымындағы айырмашылықтар жатады. Агроөнеркәсіптік сектордағы кооперация мен ынтымақтастық маңыздылығына баса назар аударылады, бұл ресурстарды оңтайландыруға және кәсіпорындардың нарықтағы орнын нығайтуға көмектеседі. Қазақстандағы ауыл шаруашылығын басқару тенденциялары цифрландыру және шешім қабылдау үшін деректерді пайдалану сияқты заманауи технологияларды енгізуді, сондай-ақ тұрақты ауыл шаруашылығына белсенді түрде ұмтылуды және инновациялық тәжірибелерді енгізуді қамтиды. Тәуекелдерді азайтуға және агроөнеркәсіп кешенін дамытуды ынталандыруға бағытталған мемлекеттік қолдау бағдарламалары әзірленуде. Қазақстандағы ауыл шаруашылығын басқарудың келешегі мен міндеттері талданып, қазіргі агроөнеркәсіптік контексте менеджмент стратегияларын оңтайландыру бойынша ұсыныстар ұсынылды.

Ауыл шаруашылығын басқарудың ерекшеліктері мен тенденцияларына шолу ауыл шаруашылығы кәсіпорындары алдында тұрған қиындықтар мен мүмкіндіктерді жақсы түсінуге және олардың заманауи әлемде табысты дамуының стратегияларын әзірлеуге мүмкіндік береді.

Бұл шолуда стратегиялық жоспарлау мен қаржылық талдауды ғана емес, сонымен қатар тұрақты ауыл шаруашылығы, маркетинг, адам ресурстарын басқару және цифрландыру сияқты маңызды аспектілерді қамтитын ауыл шаруашылығын басқарудың негізгі ерекшеліктері мен тенденциялары талқыланады.

ANNOTATION

Modern agricultural management reflects the complex challenges and trends facing agricultural enterprises in the face of globalization, changing climate conditions, technological innovation and increasing consumer expectations.

Agricultural management in Kazakhstan encompasses a set of strategies, methods, and approaches used for the efficient management of agricultural enterprises. This annotation discusses the

characteristics and trends of agricultural management within the context of Kazakhstan's modern agro-industrial sector. The features of the agricultural sector include vast land resources, diverse climatic conditions, and differences in farm structures. Emphasis is placed on the importance of cooperation and collaboration in the agro-industrial sector, which contributes to resource optimization and strengthens the positions of enterprises in the market. Trends in agricultural management in Kazakhstan include the adoption of modern technologies such as digitization and data utilization for decision-making, as well as active efforts towards sustainable agriculture and the implementation of innovative practices. Government support programs aimed at risk reduction and stimulating the development of the agro-industrial sector are being developed.

A review of the features and trends of agricultural management allows a better understanding of the challenges and opportunities faced by agricultural enterprises and the development of strategies for their successful development in the modern world.

This review discusses key features and trends in agricultural management, covering not only strategic planning and financial analysis, but also critical aspects such as sustainable agriculture, marketing, human resource management and digitization.

Кілт сөздер: ауыл шаруашылығы менеджменті, ауыл шаруашылығы, ауыл шаруашылығындағы тенденциялар, агробизнес, менеджмент, стратегиялық жоспарлау

Key words: agricultural management, agriculture, trends in agriculture, agribusiness, management, strategic planning

Кіріспе. Қазақстандағы ауыл шаруашылығын басқару осы елдегі ауыл шаруашылығын тұрақты дамытудың негізгі аспектісін білдіреді.

Жер ресурстарының көптігі мен ауылшаруашылық дақылдарының әртүрлілігін ескере отырып, жоғары өнімділік пен ауыл шаруашылығы секторының тұрақтылығына қол жеткізуде дұрыс басқару маңызды рөл атқарады. Ауыл шаруашылығын басқару өндіріс процестерін оңтайландыруға және экономикалық тиімділікке қол жеткізуге бағытталған ауыл шаруашылығының әртүрлі аспектілерін кешенді жоспарлауды, үйлестіруді және бақылауды қамтиды. Осы тұрғыда Қазақстандағы ауыл шаруашылығын басқарудың ерекшеліктерін оның аграрлық секторының бірегей ерекшеліктерін ескере отырып қарастыру маңызды. Қомақты жер ресурстары мен дақылдардың әртүрлілігі бар Қазақстанның ауыл шаруашылығы ауыл шаруашылығы менеджерлерінің назарын талап ететін қиындықтар мен мүмкіндіктерге тап болады. Бұл мақалада Қазақстандағы ауыл шаруашылығын басқарудың негізгі тенденциялары, заңнамалық базасы, проблемалары мен перспективалары қарастырылады, сонымен қатар елдегі ауыл шаруашылығының болашақ дамуына әсер ететін табысты тәжірибелерге талдау жасалады.

Қазақстандағы ауыл шаруашылығы үшін ауыл шаруашылығын басқарудың өзектілігін асыра бағалау қиын. Орасан зор жер ресурстары мен ауыл шаруашылығының ел экономикасына қосқан қомақты үлесін ескере отырып, жақсы менеджмент тұрақтылық пен бәсекеге қабілеттілікке қол жеткізудің кілті болады. Қазақстандағы ауыл шаруашылығын басқару өндіріс процестерін оңтайландыруға, климаттық жағдайларға бейімделуге, ауыл шаруашылығына инновацияларды енгізуге және жер ресурстарын тиімді пайдалануға көмектеседі. Бұған қоса, ол өнімділікті арттыру, тұрақты дамуға жәрдемдесу және климаттың өзгеруі және нарықтың құбылмалылығы сияқты ағымдағы мәселелерді шешу стратегияларын әзірлеуде маңызды рөл атқарады.

Осылайша, аграрлық басқару ауыл шаруашылығының өзгермелі жағдайларға бейімделуін қамтамасыз етудің, өндіріс тиімділігін арттырудың және елдегі азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етудің ажырамас құралына айналады.

Зерттеудің материалдары мен әдістері. Зерттеу жұмыстарын жүргізу үшін фактілік материалдарға, атап айтқанда, ғылыми және ғылыми-тәжірибелік әдебиеттерге, құқықтық актілерге, нормативтік-құқықтық құжаттарға және т.б. жүйелік тәсілді қолдандық; зерттеу нәтижелерін қорытындылауға және қорытындыларды тұжырымдауға абстрактілі-логикалық тәсіл, сондай-ақ басқа да әдістер қолданылды: бақылау, салыстыру, абстракциялау, экономикалық бақылау, даму стратегиясын тарихи талдау, монографиялық, талдау және ақпараттық әдістер қолданылды

Зерттеу нәтижелері. Аграрлық менеджменттің қағидаттары ауыл шаруашылығы кәсіпорындары мен ауыл шаруашылығы жүйелерін тиімді басқарудың негізінде жатқан негізгі көзқарастар мен тәсілдерді білдіреді. Олар ауыл шаруашылығында оңтайлы нәтижелерге қол жеткізу үшін қолданылатын негізгі құндылықтарды, стратегияларды және әдістерді анықтайды. Төменде ауыл шаруашылығын басқарудың кейбір негізгі принциптері берілген:

- ✓ тұрақтылық: ресурстарды сарқытпай немесе қоршаған ортаға теріс әсер етпестен ұзақ мерзімді перспективада тиімді жұмыс істей алатын орнықты ауылшаруашылық жүйелерін құруға және қолдауға міндеттеме;

- ✓ тиімділік: Минималды шығынмен ауылшаруашылық өндірісін барынша арттыру үшін жер, су, еңбек және капитал сияқты ресурстарды пайдалануды оңтайландыру;

- ✓ жоспарлау және болжау: өндірістік процестерді оңтайландыру және ауыл шаруашылығы бизнесінің мақсаттарына жету үшін нақты стратегияларды, жоспарлар мен болжамдарды әзірлеу;

- ✓ тәуекелдерді басқару: климаттық факторларды, бағаның құбылмалылығын және басқа да айнымалыларды қоса алғанда, ауылшаруашылық қызметімен байланысты тәуекелдерді талдау және басқару;

- ✓ инновация: ауыл шаруашылығы өндірісінің өнімділігін, сапасын және бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін жаңа технологияларды, әдістер мен тәсілдерді қолдану;

- ✓ қоршаған ортаны қорғау жауапкершілігі: ауылшаруашылық операцияларының қоршаған ортаға әсерін қарастыру және топырақ пен судың ластануы, ормандардың жойылуы және биологиялық әртүрліліктің жоғалуы сияқты жағымсыз әсерлерді азайту үшін шаралар қабылдау;

- ✓ әлеуметтік әділеттілік: ауыл шаруашылығы процесінің барлық қатысушылары, соның ішінде фермерлер, жұмысшылар және жалпы қоғам үшін әділ еңбек жағдайларын және ресурстарға қолжетімділікті қамтамасыз ету;

- ✓ адами капиталды дамыту: ауыл шаруашылығы қызметкерлерінің біліктілігі мен білімін дамытуға инвестициялау, оқыту мен біліктілігін арттыруды қамтамасыз ету;

- ✓ жүйелі тәсіл: ауылшаруашылық кәсіпорнын оның барлық құрамдас бөліктерінің өзара байланысын қамтитын біртұтас жүйе ретінде қарастыру;

- ✓ өнімнің сапасы мен қауіпсіздігі: ауылшаруашылық өнімдерінің сапасы мен қауіпсіздігінің жоғары стандарттарын, нормативтік актілер мен нарық талаптарын сақтау.

- ✓ ынтымақтастық және кооперация: ортақ мақсаттарға жету үшін білім, тәжірибе және ресурстармен алмасу мақсатында ауыл шаруашылығы кәсіпорындары, бірлестіктер және мемлекеттік органдар арасындағы ынтымақтастық. Бұл қағидаттар ауыл шаруашылығына әсер ететін кешенді факторларды ескере отырып, ауыл шаруашылығы бизнесін тиімді және тұрақты басқару үшін негізді қамтамасыз етеді;

Көптеген артықшылықтарға қарамастан, әртүрлі елдерде, соның ішінде Қазақстанда ауыл шаруашылығын басқаруды дамытудың бірқатар мәселелері бар:

- ✓ инфрақұрылымның жоқтығы: дамыған инфрақұрылымның, соның ішінде жол желілері мен қоймалардың болмауы ауыл шаруашылығы өнімдерін тиімді тасымалдауға және сақтауға кедергі келтіруі мүмкін;

- ✓ қаржылық қиындықтар: ауылшаруашылық кәсіпорындарын қаржыландыру мен несиелеудің қолжетімсіздігі жаңа технологиялар мен әдістерді енгізуге кедергілер туғызуы мүмкін;

- ✓ нарық пен сауданың дамымауы: нарықтарға қол жеткізудің шектеулі мүмкіндіктері мен дамымаған сауда қатынастары өнімдерді нарыққа шығаруды қиындатып, пайдалы қарым-қатынастарды құруы мүмкін.

- ✓ климаттық мүмкіндіктер мен қауіптер: климаттың өзгеруі және экстремалды ауа-райы бейімделу мен инновацияны қажет ететін ауыл шаруашылығы үшін тәуекелдерді арттыруы мүмкін.

- ✓ технологиялық қызығушылықтың төмендігі: заманауи технологиялар мен цифрлық шешімдерді енгізуге мотивацияның болмауы агроөнеркәсіп кешеніндегі технологиялық дамуды бәсеңдетуі мүмкін;

✓ дамымаған білім беру жүйесі: ауыл шаруашылығын басқару бойынша сапалы білім мен оқытуға қолжетімділіктің шектелуі ауыл шаруашылығы қызметкерлерінің кәсіби өсуін шектеуі мүмкін;

✓ тәуекелдерді басқарудағы қиындықтар: нарық ауытқуларына, ауа-райы жағдайларына және ауруларға байланысты тәуекелдерді басқару бойынша шаралардың жеткіліксіздігі ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының осалдығын арттыруы мүмкін;

✓ әлеуметтік мәселелер: жерге, ресурстарға және қолдауға қол жеткізуде теңдіктің болмауы ауыл шаруашылығы секторында әлеуметтік шиеленіс тудыруы мүмкін;

Бұл мәселелерді шешу мемлекеттік қолдауды, инфрақұрылымды дамытуды, инновацияны ынталандыруды және ауыл шаруашылығын басқару саласындағы білімге қолжетімділікті қамтамасыз етуді қамтитын кешенді тәсілді қажет етеді.

Қазақстанның ауыл шаруашылығы саласы бүгінгі таңда бірқатар ерекшеліктерімен сыпатталады (таблица 1):

Қазақстан ауыл шаруашылығының бірегейліктігінің ерекшелігін айқындайтын және басқа елдердің ауыл шаруашылығынан ерекшеленетін бірқатар бірегей аспектілері кіреді.

Қазақстан ауыл шаруашылығының бұл ерекшеліктері оның бірегей контекстін құрайды және ғылыми зерттеулер мен әзірлемелер үшін қызығушылық тудырады.

Кесте 1 – Қазақстанның ауыл шаруашылығы саласының ерекшеліктері

Классификациялары	Ерекшеліктері
Кең байтақ жер ресурстары	Қазақстанның кең аумақтары бар, бұл ауыл шаруашылығы секторын экономиканың негізгі құрамдас бөлігіне айналдырады. Дегенмен, бұл ресурстарды тиімді пайдалану қазіргі заманғы ауыл шаруашылығы әдістері мен технологияларын дамытуды талап етеді.
Ауыл шаруашылығы дақылдарының көптүрлілігі	Елде дәнді дақылдар, майлы дақылдар, мақта, мал шаруашылығы және т.б. дақылдар өндіріледі. Бұл дақылдардың әртүрлілігі ауыл шаруашылығын әртараптандыру және тұрақтылық үшін әлеуетті тудырады.
Экспортқа тәуелділік	Қазақстанның ауыл шаруашылығы өнімдері көбінесе экспортқа арналған. Бұл логистиканы тиімді ұйымдастырудың және сыртқы экономикалық байланыстарды қолдаудың маңыздылығын көрсетеді.
Заманауи технологиялар мен инновациялар	Елдегі ауыл шаруашылығы климаттың өзгеруі және тұрақтылық сияқты қиындықтарға тап болып отыр. Сондықтан заманауи технологияларды, оның ішінде цифрландыру мен инновацияларды енгізу өндіріс тиімділігін арттыруда маңызды рөл атқарады.
Мемлекеттік қолдау	Мемлекет аграрлық секторды дамытуға, қаржылық және инфрақұрылымдық қолдау көрсетуге, сондай-ақ ауыл шаруашылығын дамытуды ынталандыруға арналған заңдар мен бағдарламаларды әзірлеуге белсенді қатысады. Бұл факторлар тұрақты дамуға қол жеткізу үшін дәстүрлі әдістер мен заманауи тәсілдер арасындағы теңгерімді талап ететін қазіргі Қазақстандағы ауыл шаруашылығын басқару контекстін құрайды.

Аграрлық сектордың жаһандық талаптарға, соның ішінде сапа стандарттарына, өнім қауіпсіздігіне қойылатын талаптарға және тұтынушылардың өзгертін қалауларына бейімделу мүмкіндігі. Аталған факторлардың барлығы өзара байланысты және ауыл шаруашылығын басқарудың табысты дамуы үшін кешенді тәсілді қажет етеді.

Ауыл шаруашылығын басқаруға әсер ететін ең күшті факторлар аймақтың немесе елдің нақты жағдайлары мен контекстіне байланысты өзгеруі мүмкін. Дегенмен, жалпы алғанда, келесі факторлар әдетте айтарлықтай әсер етеді:

Кесте 2 – Ауыл шаруашылығын басқарудың дамуына әсер ететін факторлар

Факторлар	Сипаттамасы
Экономикалық жағдай	Қаржыландыру деңгейі, өнім бағасы, инфляция және несиеге қолжетімділік экономикаға айтарлықтай әсер етеді.
Технологиялық даму	Автоматтандыру, дрондар, жасанды интеллект және цифрлық шешімдер сияқты жаңа ауылшаруашылық технологияларын енгізу басқару және өндіру тәсілін түбегейлі өзгертуі мүмкін.
Мемлекеттік қолдау және саясат	Субсидияларды, ынталандыруды және ашық саясатты қоса алғанда, мемлекеттік қолдаудың тиімді шаралары ауыл шаруашылығы бизнесінің табыстылығына айтарлықтай әсер етуі мүмкін.
Нарық факторлары	Ауыл шаруашылығы кәсіпорындары үшін нарықтағы сұраныс пен ұсыныс, бәсеке, өнім бағасы және экспорттық мүмкіндіктер үлкен маңызға ие.
Тәуекелдерді басқару	Ауа райы жағдайларына, бағаның ауытқуына және басқа факторларға байланысты тәуекелдерді басқарудың тиімді әдістері ауыл шаруашылығы бизнесінің тұрақтылығын анықтай алады.
Жұмысшылардың білімі мен біліктілігі	Ауыл шаруашылығы қызметкерлерінің білімі мен кәсіби шеберлігінің жоғары деңгейі басқаруды тиімдірек етуге және жаңа әдістерді енгізуге ықпал етеді.
Экологиялық аспектілер	Ауыл шаруашылығының тұрақты тәжірибесін және ресурстарды жауапкершілікпен пайдалануды қоса алғанда, экологиялық тұрақтылыққа баса назар аудару.
Жаһандық тенденциялар мен тұтынушылардың қалауы	Жаһандық өзгерістерге бейімделу мүмкіндігі
Инфрақұрылым	Ауыл шаруашылығы өнімдерінің тиімді қозғалысы мен сақталуын жеңілдететін дамыған көліктік, энергетикалық және қоймалық инфрақұрылымның болуы.

Қазақстандағы ауыл шаруашылығын басқарудағы қазіргі тенденциялар жаһандану, технологиялық инновациялар және өзгермелі экономикалық және экологиялық бағыттар жағдайында ауыл шаруашылығы кәсіпорындары кездесетін өзгерістер мен қиындықтардың кең ауқымын көрсетеді.

Қазақстандағы қазіргі заманғы ауыл шаруашылығын басқарудағы ең маңызды тенденциялардың кейбірін қамтиды:

✓ цифрландыру және инновация: Өндіріс тиімділігін арттыру және басқару шешімдерін қабылдау үшін қашықтықтан зондтау, цифрлық далалық карталар, дрондар және автоматтандырылған басқару жүйелерін пайдалану сияқты заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) ауыл шаруашылығы өндірісіне енгізу;

✓ тұрақты ауыл шаруашылығы: экологиялық мәселелер туралы хабардарлықтың артуы тұрақты ауыл шаруашылығын дамытуға, соның ішінде органикалық өсіру әдістерін қолдануды, агроорман шаруашылығы тәжірибесін енгізуді және су мен топырақ ресурстарын басқаруды жақсартуға ықпал етеді;

✓ агротехнологияларды дамыту: ауыл шаруашылығы дақылдарының заманауи сорттары мен будандарын, сондай-ақ жергілікті климаттық жағдайларға және нарық қажеттіліктеріне бейімделген жоғары өнімді мал сорттарын пайдалану;

✓ нарыққа бағдарлану: кәсіпорындардың бәсекеге қабілеттілігі мен табыстылығын арттыру мақсатында ауыл шаруашылығы секторын жоғары қосылған құны бар өнім өндіруге қайта бағдарлау және сыртқы нарыққа бағдарлау;

✓ мемлекеттік қолдау және реформалар: ауыл шаруашылығындағы реформаларды жалғастыру және инвестицияларды ынталандыруға, инфрақұрылымды дамытуға, шағын және орта шаруашылықтарды қолдауға және кадрларды оқытуға бағытталған мемлекеттік қолдау бағдарламаларын енгізу;

✓ ынтымақтастық және серіктестік: ауыл шаруашылығы кәсіпорындары, ғылыми мекемелер, мемлекеттік органдар және жеке сектор арасында тәжірибе, ресурстар және технологиялар алмасу үшін өзара әрекеттестік пен ынтымақтастықты арттыру.

Бұл үрдістер Қазақстанның аграрлық секторының модернизацияға, тұрақты дамуға және ел экономикасына қосқан үлесін арттыруға ұмтылысын көрсетеді.

Қазақстандағы ауыл шаруашылығын басқарудың заманауи тенденцияларын талқылау негізінде мынадай қорытынды жасауға болады:

✓ аграрлық секторында өндірістің тиімділігі мен дәлдігін арттыруда цифрландыру, дрондар және жасанды интеллект сияқты заманауи технологияларды енгізу басты рөл атқарады;

✓ тұрақты ауыл шаруашылық тәжірибелері мен жоғары экологиялық стандарттарға қызығушылықтың артуы ауыл шаруашылығын басқаруға экологиялық аспектілерді енгізудің маңыздылығын көрсетеді;

✓ ауыл шаруашылығы кооперативтері мен бірлестіктерін дамыту ресурстарды бөлісуге, бәсекеге қабілеттілікті арттыруға және ортақ мәселелерді шешуге ықпал етеді;

✓ бағдарламалар мен қаржы құралдары түріндегі мемлекеттік қолдауды жалғастыру ауыл шаруашылығын дамытудың маңызды факторы болып қала береді;

✓ ауыл шаруашылығы менеджменті саласында арнайы білім беру және оқыту сектор үшін білікті кадрларды қалыптастыруда маңызды рөл атқарады;

✓ өсімдіктерді сақтандыру сияқты тәуекелдерді басқарудың тиімді стратегиялары шаруашылық операцияларының ажырамас бөлігіне айналуға;

✓ -әлемдік нарықтарға белсенді қатысу және әлемдік стандарттарға бейімделу экспорттық мүмкіндіктерді кеңейтуге ықпал етеді;

✓ ауыл шаруашылығы өнімдерінің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға бағытталған стратегиялар ауыл шаруашылығын басқарудың негізгі элементіне айналуға.

Сонымен, бұл тұжырымдар заманауи әлемнің сын-қатерлеріне сәтті төтеп беру және тұрақты және тиімді даму мүмкіндіктерін пайдалану үшін Қазақстанның аграрлық секторында үздіксіз бейімделу және инновациялар қажеттілігін көрсетеді.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДИЕБЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Әбеннова, А.Б., Қазақстанның агроөнеркәсіп кешенін дамытудың қазіргі заманғы тенденциялары. Қазақстанның аграрлық хабаршысы, 2018, 3(83), 10-15.

2 Бекмағанбетов, Т.М., Қайырбеков, М.Қ., Қазақстанның агроөнеркәсіп кешені: жағдайы, мәселелері және даму перспективалары. ҚазҰУ хабаршысы. Экономикалық сериялар, 2019., 5(79), 108-115.

3 Қазақстан Республикасының агроөнеркәсіптік кешенін дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы [Электрондық ресурс]. (2017). Астана: Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі. URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1700002799> (қолданылуы 12 наурыз 2024 ж.).

4 Жақыпов, М.Қ. (2020). Қазақстанның аграрлық секторының мәселелері мен даму перспективалары. Экономика және менеджменттің өзекті мәселелері, 4(14), 89-94.

5 Зейнолла, М.Н., & Сейітжанов, Е.Қ. (2018). Қазіргі кезеңдегі Қазақстанның аграрлық саясатының қалыптасуы. Қарағанды университетінің хабаршысы, 2(90), 65-69.

6 Қасымов, Қ.Ж., & Тұрғанбаев, Ж.С. (2019). Әлемдік экономикаға интеграция жағдайында Қазақстанның аграрлық секторының трансформациясы. «Дубна» Халықаралық табиғат, қоғам және адам университетінің хабаршысы, 4(33), 41-45.

7 Құлтасова, Г.Қ. Қазақстан экономикасының салаларын тиімді басқару [Мәтін] / Г.Қ. Құлтасова // Ғылыми зерттеулер: жаһандық сын-кәтерлер контекстіндегі мәселелер мен перспективалар. - 2022. - № 2. - С. 42-46.

8 Қазақстан Республикасының Ұлттық статистикалық комитеті (2023 ж.). Қазақстанның ауыл шаруашылығы цифрлар мен фактілерде [Электрондық ресурс]. Астана: Қазақстан Республикасының Ұлттық статистикалық комитеті. URL: <https://stat.gov.kz/official/industry/40/statistic/> (қолданылуы 2024 жылдың 12 наурызы).

9 Репина, А.В. (2017). Қазақстанның агроөнеркәсіп кешенін дамыту мәселелері және оларды шешу жолдары. Жас ғалым, 9(148), 132-134.

10 Талғатбеков, А.Б., & Сұлтанғалиев, Б.С. (2021). Қазақстанның аграрлық секторына инвестициялар: жағдайы және даму перспективалары. Экономика және менеджменттің қазіргі мәселелері, 3(49), 143-151.

11 Хамзин, С.Х. (2018). Қазақстанның агроөнеркәсіп кешені: қазіргі проблемалар және оларды шешу жолдары. Халықаралық гуманитарлық-техникалық университетінің ғылыми хабаршысы, 2(27), 41-45.

12 Swinnen, J., & Rozelle, S. (2006). From Marx and Mao to the market: The economics and politics of agricultural transition. Oxford University Press.

13 Pingali, P. (2012). Agricultural policy and trade reform: Potential impacts at the global level. Springer Science & Business Media.

14 Gardner, B., & Raussier, G. C. (2008). Handbook of agricultural economics. Elsevier.

15 Daberkow, S. G., & McBride, W. D. (2003). Farm and operator characteristics affecting the awareness and adoption of precision agriculture technologies in the US. Precision agriculture, 4(2), 163-177.

16 Pretty, J. N. (2008). Agricultural sustainability: concepts, principles and evidence. Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences, 363(1491), 447-465.

17 Fan, S., & Chan-Kang, C. (2005). Is small beautiful? Farm size, productivity, and poverty in Asian agriculture. Agricultural economics, 32(s1), 135-146.

18 Reardon, T., Timmer, C. P., & Minten, B. (2012). Supermarket revolution in Asia and emerging development strategies to include small farmers. Proceedings of the National Academy of Sciences, 109(31), 12332-12337.

19 Feder, G., & Umali, D. L. (1993). The adoption of agricultural innovations: A review. Technological forecasting and social change, 43(3-4), 215-239.

20 World Bank. (2008). World development report 2008: Agriculture for development. World Bank Publications.

21 Hazell, P. B. R., & Norton, R. D. (Eds.). (1986). Mathematical programming for economic analysis in agriculture. Macmillan.

REFERENCES

1 Abenova, A.B. (2018). Modern trends in the development of agro-industrial complex of Kazakhstan. Agrarny vestnik Kazakhstan, 3(83), 10-15.

2 Bekmaganbetov, T.M., & Kairbekov, M.K. (2019). Agroindustrial complex of Kazakhstan: state, problems and prospects of development. Vestnik KazNU. Series economic, 5(79), 108-115.

3 State program of development of agro-industrial complex of the Republic of Kazakhstan for 2017-2021 years [Electronic resource]. (2017). Astana: Ministry of Agriculture of the Republic of Kazakhstan. URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1700002799> (date of circulation: March 12, 2024).

4 Dzhakypov, M.K. (2020). Problems and prospects of development of the agricultural sector of Kazakhstan. Actual problems of economics and management, 4(14), 89-94.

5 Zeinolla, M.N., & Seitzhanov, E.K. (2018). Formation of agrarian policy of Kazakhstan at the present stage. Bulletin of Karaganda University, 2(90), 65-69.

6 Kasymov, K.J., & Turganbayev, J.S. (2019). Transformation of the agricultural sector of Kazakhstan in the conditions of integration into the world economy. Bulletin of the International University of Nature, Society and Man "Dubna", 4(33), 41-45.

8 National Statistical Committee of the Republic of Kazakhstan (2023). Agriculture of Kazakhstan in figures and facts [Electronic resource]. Astana: National Statistical Committee of the Republic of Kazakhstan. URL: <https://stat.gov.kz/official/industry/40/statistic/> (date of circulation: March 12, 2024).

9 Repina, A.V. (2017). Kazakstanң agro-energy keshenin damytu maseleleri zhane olardy sheshu zholdary. Zhasfalyym, 9(148), 132-134.

10 Talgatbekov, A.B., & Sultangaliev, B.S. (2021). Kazakstanң agrarian sectors of investment: zhagdayyy zhane damu prospectvalary. Economics and Management in Kazakhstan, 3(49), 143-151.

11 Khamzin, S.H. (2018). Kazakstanң agro-nerkasyp kesheni: kazirgi problemlar zhane olardy sheshu zholdary. Khalykaralyk humanitarian and technical university inң ғылымymy khabarshysy, 2(27), 41-45.

12 Swinnen, J., & Rozelle, S. (2006). From Marx and Mao to the market: The economics and politics of agricultural transition. Oxford University Press.

13 Pingali, P. (2012). Agricultural policy and trade reform: Potential impacts at the global level. Springer Science & Business Media.

14 Gardner, B., & Rausser, G. C. (2008). Handbook of agricultural economics. Elsevier.

15 Daberkow, S. G., & McBride, W. D. (2003). Farm and operator characteristics affecting the awareness and adoption of precision agriculture technologies in the US. Precision agriculture, 4(2), 163-177.

16 Pretty, J. N. (2008). Agricultural sustainability: concepts, principles and evidence. Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences, 363(1491), 447-465.

17 Fan, S., & Chan-Kang, C. (2005). Is small beautiful? Farm size, productivity, and poverty in Asian agriculture. Agricultural economics, 32(s1), 135-146.

18 Reardon, T., Timmer, C. P., & Minten, B. (2012). Supermarket revolution in Asia and emerging development strategies to include small farmers. Proceedings of the National Academy of Sciences, 109(31), 12332-12337.

19 Feder, G., & Umali, D. L. (1993). The adoption of agricultural innovations: A review. Technological forecasting and social change, 43(3-4), 215-239.

20 World Bank. (2008). World development report 2008: Agriculture for development. World Bank Publications.

21. Hazell, P. B. R., & Norton, R. D. (Eds.). (1986). Mathematical programming for economic analysis in agriculture. Macmillan.

АННОТАЦИЯ

Аграрный менеджмент в Казахстане представляет собой совокупность стратегий, методов и подходов, используемых для эффективного управления сельскохозяйственными предприятиями. В данной аннотации рассматриваются особенности и тенденции аграрного менеджмента в контексте современного агропромышленного сектора Казахстана. Особенности аграрного сектора включают в себя масштабные земельные ресурсы, разнообразные климатические условия и различия в структуре хозяйств. Акцент делается на важности кооперации и сотрудничества в агропромышленном секторе, что способствует оптимизации ресурсов и укреплению позиций предприятий на рынке. Тенденции аграрного менеджмента в Казахстане включают внедрение современных технологий, таких как цифровизация и применение данных для принятия решений, а также активное стремление к устойчивому земледелию и внедрению инновационных практик. Развиваются программы государственной поддержки, направленные на снижение рисков и стимулирование развития агропромышленного сектора. Анализируются перспективы и вызовы аграрного менеджмента в Казахстане, а также предлагаются рекомендации для оптимизации стратегий управления в условиях современного агропромышленного контекста.

ӘОЖ 338.012